

OCHRONA PRZYRODY OBSZARÓW WIEJSKICH

A PLAN STRATEGICZNY DLA WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ
NA LATA 2023–2027

INSTYTUT TECHNOLOGICZNO-PRZYRODNICZY
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Falenty 2025

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

INSTYTUT
TECHNOLOGICZNO-PRZYRODNICZY
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

OCHRONA PRZYRODY OBSZARÓW WIEJSKICH

A PLAN STRATEGICZNY DLA WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ
NA LATA 2023–2027

INSTYTUT TECHNOLOGICZNO-PRZYRODNICZY
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Falenty 2025

Zamawiający:

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa

Wykonawca:

Instytut Technologiczno-Przyrodniczy – Państwowy Instytut Badawczy
Al. Hrabstwa 3, 05-090 Raszyn
tel. (22) 628 37 63, fax (22) 735 75 06
e-mail: itp@itp.edu.pl

Autor opracowania:

Donata Suder

Zdjęcia:

© Donata Suder (s. 6, 8, 14, 15ś, 15p, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 33, 35, 37, 39, 40); © Paweł Kalinowski (s. 15l, 17); © Elma from Reykjavík/CC BY 2.0 (s. 28g); © Bengt Nyman/CC BY 2.0 (s. 30d); © Åsa Berndtsson/CC BY 2.0 (s. 31d); © Ron Knight/CC BY 2.0 (s. 31g, 34g, 36); © Bouke ten Cate/CC BY-SA 4.0 (s. 34d)

Opracowanie graficzne:

Barbara Kryska

Niniejsza broszura ma charakter wyłącznie informacyjny. Treść broszury nie może być podstawą do jakichkolwiek roszczeń prawnych. Informacje zawarte w broszurze są zgodne ze stanem prawnym obowiązującym na dzień złożenia broszury do druku. Mogą one ulec zmianie w wyniku nowelizacji przepisów prawa.

© Copyright by Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2025

Wydanie III

Spis treści

Wstęp	7
-------------	---

Interwencje rolno-środowiskowo -klimatyczne 8.1., 8.2. i 8.3.	9
---	----------

Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000 i poza nimi (Interwencje 8.1. i 8.2.)	10
---	-----------

Jaki jest cel Interwencji 8.1. i 8.2.?	10
--	----

Gdzie można zastosować to wsparcie?	10
---	----

Kto może otrzymać wsparcie?	10
-----------------------------------	----

Jakie można otrzymać wsparcie?	11
--------------------------------------	----

Jakie siedliska chronimy i w jaki sposób?	11
---	----

Wymogi przekrojowe dla wszystkich wariantów siedliskowych i ornitologicznych	11
---	----

Wymogi przekrojowe dla wszystkich wariantów siedliskowych	12
--	----

Cenne siedliska przyrodnicze	13
---	-----------

Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (warianty 1.1 i 2.1)	14
---	----

Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla (warianty 1.2 i 2.2)	16
---	----

Murawy (warianty 1.3 i 2.3)	18
-----------------------------------	----

Pótnaturalne łąki wilgotne (warianty 1.4 i 2.4)	20
---	----

Pótnaturalne łąki świeże (warianty 1.5 i 2.5)	22
---	----

Torfowiska (warianty 1.6 i 2.6)	24
---------------------------------------	----

Siedliska lęgowe określonych gatunków ptaków	27
---	-----------

Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszczyk, krwawodziób i czajka) (warianty 1.7 i 2.7)	28
---	----

Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego (warianty 1.8 i 2.8)	31
--	----

Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki (warianty 1.9 i 2.9)	34
--	----

Ochrona siedlisk lęgowych derkacza (warianty 1.10 i 2.10)	36
---	----

Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000 (Interwencja 8.3.)	38
---	-----------

Jaki jest cel Interwencji 8.3.?	38
---------------------------------------	----

Gdzie można zastosować to wsparcie?	38
---	----

Kto może otrzymać wsparcie?	38
-----------------------------------	----

Jakie można otrzymać wsparcie?	38
--------------------------------------	----

Jakie są wymogi w ramach interwencji?	39
---	----

Wymogi przekrojowe dla wszystkich typów użytkowania	39
---	----

Czy na moich gruntach jest cenne siedlisko przyrodnicze lub siedlisko lęgowe ptaków kwalifikujących do wariantu?	42
---	-----------

Wstęp

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (PS WPR 2023–2027) wspiera zrównoważony rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa oraz poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. Nowa Wspólna Polityka Rolna (WPR) wzmacnia te metody gospodarowania, które są zrównoważone, czyli przyjazne klimatowi i środowisku, a realizowane z uwzględnieniem ochrony wody, gleby, powietrza i szeroko pojętej bioróżnorodności. Ważnym jej elementem jest także dotowanie produkcji alternatywnych, odnawialnych źródeł energii i ich wykorzystanie w gospodarstwach rolnych.

Narzędziem realizacji tych celów są m. in. zaprojektowane interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne zachęcające rolników do dobrowolnego stosowania praktyk i zabiegów rolniczych zwykle mniej opłacalnych i odbiegających od standardowej praktyki, ale sprzyjających ochronie środowiska i przyrody. Stosowane płatności stanowią rekompensatę za ponoszenie dodatkowych kosztów i utratę części dochodów.

W Polsce w ramach Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 są realizowane następujące interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne:

- 8.1. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000,
- 8.2. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000,
- 8.3. Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000,
- 8.4. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych,
- 8.5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie,
- 8.6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie,
- 8.7. Bioróżnorodność na gruntach ornych.

Do 14 marca 2027 r. będą nadal kontynuowane zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wdrażane w ramach m.in. Pakietu 4 i Pakietu 5 Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014–2020.

Każda spośród interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych określa pewien zakres praktyk rolniczych, których stosowanie sprzyja zachowaniu środowiska lub dziedzictwa przyrodniczego, w tym cennych siedlisk i zagrożonych gatunków oraz różnorodności krajobrazu wiejskiego.

Rolnicy, w zależności od lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i rodzaju prowadzonej produkcji, mogą podjąć zobowiązanie co do stosowania odpowiednich praktyk w ramach wybranej przez siebie interwencji na okres 5 lat i tym samym uzyskać wsparcie w postaci płatności rocznej.

W ramach każdej interwencji rolnicy zobowiązani są do realizacji określonych **wymogów**, czyli sposobu prowadzenia działalności rolniczej przyjaznego środowisku (odpowiednio zmodyfikowane zabiegi agrotechniczne). Tylko tak realizowane zobowiązania mogą bowiem sprzyjać, a nie szkodzić, różnym elementom środowiska naturalnego obszarów wiejskich. Wymogi te zwykle prowadzą do bardziej ekstensywnego rolniczego użytkowania gruntu, w tym: stosowania odpowiedniej liczby pokosów, ekstensywnego wypasu zwierząt, dostosowania terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody, czy optymalizacji nawożenia bądź ograniczenia lub eliminacji stosowania chemicznych środków ochrony roślin. Zakres wymogów różni się i jest dostosowany do preferencji gatunków oraz charakteru siedlisk przyrodniczych uwzględnionych w interwencjach.

Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne

8.1., 8.2. i 8.3.

W niniejszej broszurze omówimy trzy interwencje ściśle związane z zachowaniem cennych siedlisk przyrodniczych i siedlisk lęgowych wybranych gatunków ptaków szczególnie istotnych dla krajobrazu obszarów wiejskich, występujących na terenie naszego kraju zarówno na obszarach Natura 2000 jak i poza nimi.

Siedliska przyrodnicze, wspierane w ramach poszczególnych interwencji, są jeszcze dość częstym elementem polskiego krajobrazu wiejskiego, niestety stosunkowo szybko i w zasadzie bezpowrotnie znikają w przypadku zbyt intensywnego użytkowania rolniczego lub jego braku. Ich wartość przyrodnicza wynika z faktu, że stanowią specyficzne środowisko dla wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym także tych zagrożonych wyginięciem (np. pajęcznica liliowata, storczyk błotny, turzycza pchła oraz rzyk, czajka czy dubelt), tym samym stwarzając warunki do wzmocnienia różnorodności biologicznej na danym obszarze. Są także źródłem licznych tzw. usług ekosystemowych, gdyż wpływają na stan czystości powietrza i wody, utrzymanie gleby w wysokiej kulturze czy choćby zapylanie upraw.

Omawiane interwencje dotyczą głównie półnaturalnych zbiorowisk roślinnych, czyli takich, które bez udziału człowieka nie będą istnieć, a po

zaprzestaniu ich użytkowania, stopniowo w sposób naturalny zarosną krzewami i drzewami, sukcesywnie przekształcając się w las. Warunkiem ich zachowania jest rolnicze użytkowanie, dzięki któremu powstały te cenne siedliska: regularne ale ekstensywne wykaszanie lub wypasanie oraz usuwanie siana po pokosie (zbyt intensywne zabiegi powodują ubożenie składu runi). Właściwie prowadzona gospodarka rolna sprzyja zatem zachowaniu bogactwa przyrodniczego kraju poprzez zachowanie środowiska życia wielu, czasem unikalnych, gatunków roślin i zwierząt.

Celem interwencji jest zachowanie siedlisk przyrodniczych uważanych za cenne oraz zagrożone w skali Europy poprzez przywracanie lub utrzymanie tradycyjnego i ekstensywnego użytkowania łąk czy pastwisk. Wynikiem realizacji tych działań będzie powstrzymanie zaniku tych siedlisk oraz poprawa warunków gniazdowania zagrożonych gatunków ptaków związanych z krajobrazem rolniczym. W ramach poszczególnych interwencji rolnik otrzymuje wsparcie finansowe za tradycyjne i przyjazne dla środowiska użytkowanie swoich gruntów, na których stwierdzono obecność cennego siedliska lub gatunku.

Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000 i poza nimi (Interwencje 8.1 i 8.2)

Jaki jest cel Interwencji 8.1. i 8.2.?

Celem obu interwencji jest utrzymanie, zapobieganie pogarszaniu się lub przywrócenie właściwego stanu ochrony cennych siedlisk przyrodniczych (tj. zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych, zalewowych łąk selernicowych i słonorośli, muraw, półnaturalnych łąk wilgotnych i świeżych oraz torfowisk), a także siedlisk lęgowych ptaków (tj. rycyka, kszyka, krwawodzioba, czajki, dubelta, kulika wielkiego, wodniczki i derkacza) na obszarach Natura 2000 (Interwencja 8.1.) oraz poza obszarami Natura 2000 (Interwencja 8.2.).

Występowanie ww. siedlisk jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej (nieużytkowane stopniowo zanikają), stąd tak ważne jest objęcie ich dodatkową ochroną w ramach interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych.

W obrębie planowanych interwencji można rozróżnić 10 szczegółowych wariantów (w tym 2 podwarianty) określających zakres praktyk rolniczych, których realizacja sprzyja zachowaniu cennych siedlisk przyrodniczych, jak również ochronę siedlisk lęgowych gatunków ptaków objętych wsparciem.

Gdzie można zastosować to wsparcie?

Wsparcie w ramach interwencji dotyczy **użytków rolnych** (trwałe użytki zielone TUZ) lub **obszarów przyrodniczych** (niebędących użytkami rolnymi). Na gruntach tych występuje wspomniane wyżej cenne siedlisko lub gatunek kwalifikujący się do objęcia wsparciem. Pomoc przysługuje do powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Kto może otrzymać wsparcie?

Beneficjentem płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych w ramach interwencji jest **rolnik** lub **zarządca** (posiadacz obszarów przyrodniczych o powierzchni co najmniej 1 ha).

Jakie można otrzymać wsparcie?

Wsparciem finansowym jest płatność roczna w formie zryczałtowanej – według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, która jest przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem. Stawki płatności są zróżnicowane ze względu na rodzaj siedliska lub gatunek chroniony i wynikający z tego zakres zobowiązań, czyli wymogów.

Należy podkreślić, że w ramach Interwencji 8.2. obowiązuje tzw. mechanizm degresywności tj. płatności będą przyznawane w wysokości:

- 100% stawki podstawowej – za powierzchnię od 0,10 ha do 50 ha,
- 75% stawki podstawowej – za powierzchnię powyżej 50 ha do 100 ha,
- 60% stawki podstawowej – za powierzchnię powyżej 100 ha.

Ponadto, beneficjentowi realizującemu zobowiązanie na obszarach niebędących użytkami rolnymi (i innymi niż murawy) przysługiwać będzie dodatkowa płatność w wysokości 280 zł/ha w przypadku zalania lub podtopienia gruntu. Informacja o podtopieniu lub zalaniu będzie oparta na monitoringu satelitarnym.

Jakie siedliska chronimy i w jaki sposób?

Zobowiązania podejmowane są przez rolników na okres 5 lat i obejmują wymogi związane z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, w szczególności: stosowanie odpowiedniej liczby pokosów, ekstensywny wypas zwierząt, dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

Zakres wymogów dostosowany jest do preferencji zagrożonych gatunków oraz charakteru siedlisk przyrodniczych, dlatego jest różny w poszczególnych wariantach i może podlegać uszczegółowieniu przez eksperta przyrodniczego, co do terminu koszenia/ wypasu (ekspert może zawęzić taki termin w ramach terminu ogólnego, wskazanego dla danego wariantu) oraz wymogów, których opis wskazuje na dopuszczalność zastosowania indywidualnego podejścia w uzasadnionych przypadkach. Część wymogów ma charakter przekrojowy, uniwersalny, czyli muszą być stosowane na wszystkich wariantach zarówno ornitologicznych jak i siedliskowych, część wymogów jest natomiast sformułowana specyficznie dla siedliska przyrodniczego lub uwzględnia ekologię gatunku ptaków.

Wymogi przekrojowe dla wszystkich wariantów siedliskowych i ornitologicznych:

- 1) obowiązek posiadania planu działalności rolnośrodowiskowej,
- 2) obowiązek posiadania dokumentacji przyrodniczej, stanowiącej identyfikację siedliska sporządzonej przez eksperta przyrodniczego (jeśli dokumentacja jest wymagana),

- 3) zakaz stosowania komunalnych osadów ściekowych, stosowania podsiewu oraz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,
- 4) zakaz stosowania środków ochrony roślin, z wyjątkiem selektywnego i miejscowego niszczenia niepożądanych gatunków roślin (w szczególności inwazyjnych) z zastosowaniem odpowiedniego sprzętu (np. mazaczy herbicydowych),
- 5) zakaz składowania biomasy wśród kęp drzew i zarośli, w rowach, jarach i innych obniżeniach terenu,
- 6) w przypadku występowania gatunków niepożądanych (określonych w dokumentach krajowych) wymogi poszczególnych wariantów dotyczące: terminów i częstotliwości koszenia, obowiązku pozostawiania części działki rolnej nieskoszonej oraz terminów i intensywności wypasu mogą być zmienione przez eksperta przyrodniczego w celu eliminacji lub ograniczenia występowania tych gatunków. Zmiana ww. wymogów powinna być szczegółowo uzasadniona. Szczegóły dotyczące powyższych okoliczności oraz zakres możliwych zmian wymogów będą określone w dokumentach krajowych,
- 7) w przypadku użytkowania kośnego, kośno-pastwiskowego lub pastwiskowego (dotyczy niedojadów): zebranie i usunięcie skoszonej lub wyciętej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy,

w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,

- 8) zakaz tworzenia nowych, rozbudowy, przebudowy i odtwarzania istniejących urządzeń melioracji wodnych, z wyjątkiem przypadków dotyczących dostosowania tych urządzeń do potrzeb związanych z utrzymaniem lub poprawą warunków siedliskowych gatunków lub siedlisk, a w przypadku wariantów ornitologicznych nie wpłyną również na obniżenie poziomu wód gruntowych w okresie lęgowym ptaków, jeżeli takie działania zostaną dopuszczone i szczegółowo określone przez eksperta przyrodniczego.

Wymogi przekrojowe dla wszystkich wariantów siedliskowych

- 1) zakaz włókowania w okresie od:
 - 1 kwietnia do 1 września na obszarach nizinnych (poniżej 300 m n.p.m.),
 - 15 kwietnia do 1 września na obszarach wyżynnych i górskich (powyżej 300 m n.p.m.),
- 2) zakaz wałowania.

Cenne siedliska przyrodnicze

Dla siedlisk przyrodniczych przygotowano po sześć wariantów w ramach Interwencji 8.1. i 8.2. Dotyczą one zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych i zalewowych łąk selernicowych oraz słonorośli, a także muraw, łąk wilgotnych i świeżych oraz torfowisk. Są to siedliska w większości o charakterze półnaturalnym, kształtujące się na użytkach zielonych pod wpływem ekstensywnego użytkowania rolniczego (wykaszenia i/lub wypasu) – kiedyś powszechne w polskim krajobrazie wiejskim, obecnie

w wielu regionach coraz rzadziej spotykane, a nawet zagrożone zanikiem. Siedliska te są wyjątkowo cenne dla ochrony różnorodności biologicznej, dlatego zabiegamy o ich zachowanie. Wymogi dla wariantów przyrodniczych obejmują głównie zabiegi związane z tradycyjnym ekstensywnym użytkowaniem kośnym (maksymalnie dwukrotny pokos w roku oraz możliwość wykonywania późnych, jesiennych koszeń) oraz pastwiskowym, a także ograniczeniem lub brakiem nawożenia.

ZMIENNOWILGOTNE
ŁĄKI TRZĘŚLICOWE

ZALEWOWE ŁĄKI
SELERNICOWE
I SŁONOROŚLA

MURAWY

PÓŁNATURALNE
ŁĄKI WILGOTNE

PÓŁNATURALNE
ŁĄKI ŚWIEŻE

TORFOWISKA

ZMIENNOWILGOTNE ŁĄKI TRZĘŚLICOWE

(warianty 1.1 i 2.1)

Łąki trzęślicowe to siedliska zmiennowilgotne, użytkowane ekstensywnie. Zmienny poziom wody gruntowej to cecha charakterystyczna zbiorowiska. Występują najczęściej w pobliżu bagien, na glebach okresowo wilgotnych i przesuszanych na skutek wahań poziomu wód gruntowych w lecie.

Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe obecne są niemal na całym obszarze Polski, ale w rozproszeniu. To wyjątkowo cenne i interesujące siedliska, niestety aktualnie silnie zagrożone przez intensyfikację użytkowania i nawożenia, pozostawianie skoszonej biomasy na łące oraz zmiany stó-sunków wodnych, w tym liczne melioracje.

Górną warstwę runi łąkowej budują tu trawy, m.in. trzęślica modra i śmiatek darniowy, ale siedlisko wyróżnia się w krajobrazie dzięki licz-nym barwnie kwitnącym bylinom, tj.: bukwica lekarska, chaber łąkowy, kosaciec syberyjski, oman wierzbolistny czy sierpek barwierski. Formy bardziej ubogie florystycznie zdominowane są przez sity.

Rodzaj użytkowania: kośne, a w uzasadnionych przypadkach kośno-pastwiskowe; brak możliwości użytkowania wyłącznie pastwiskowego

↖ Łąka trzęślicowa w dolinie Wisłoki z kwitnącą bukwicą lekarską

← Łąka trzęślicowa na skraju Kotliny Sandomierskiej z kwitnącym mieczykiem dachówkowatym i krwistociągkiem lekarskim

ZMIENNOWILGOTNE ŁĄKI TRZĘŚLICOWE (warianty 1.1 i 2.1)

Rodzaj użytkowania: kośne, a w uzasadnionych przypadkach kośno-pastwiskowe

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 1 pokos co roku a w uzasadnionych przypadkach – co 2 lata
Termin koszenia	→ 1 września – 31 października a w uzasadnionych przypadkach 15 czerwca – 30 czerwca
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5–20% powierzchni działki rolnej dla działek do 0,5 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ wypas po pokosie od 1 września do 15 października, przy obsadzie do 0,5 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU: Zakaz nawożenia, w tym wapnowania.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1568

Przytulia północna i kosaciec syberyjski →
– rosną na zmiennowilgotnych łąkach oraz
mieczyk dachówkowaty – na niżej rośnie głównie
na podmokłych łąkach trzęślicowych

ZALEWOWE ŁĄKI SELERNICOWE I SŁONOROŚLA

(warianty 1.2 i 2.2)

W ramach tego wariantu chronimy siedliska okresowo zalewane lub zatapiane. Łąki selernicowe występują przede wszystkim w dolinach dużych i średnich rzek, w miejscach okresowo lub regularnie zalewanych, głównie na niżu. Są rzadkością, dlatego należą do najcenniejszych półnaturalnych zbiorowisk roślinnych w Polsce. Głównym czynnikiem zagrażającym zachowaniu tego siedliska jest osuszanie przez powszechne przekształcenia dolin rzecznych i związany z tym brak zalewów, kluczowych w okresie wiosennym. Ponadto utrzymanie łąk tego typu jest ściśle związane z tradycyjną gospodarką, czyli ekstensywnym użytkowaniem kośnym i/lub pastwiskowym, niestety mniej opłacalnym i przez to rzadziej spotykanym. Cechą charakterystyczną siedliska jest masowe występowanie selernicy żytkowanej oraz czosnku kątownatego.

Słonorośla z kolei to grupa siedlisk uzależnionych od zalewania wodami morskimi, bądź też zasilania przez słone wody gruntowe. Są one dość rzadkie i rozproszone na terenie naszego kraju. Solniska nadmorskie, to inaczej słonawy, czyli słone łąki i szuwary w Polsce rozwijające się w strefach zalewanych wodami morskimi w czasie sztormów. Natomiast śródlądowe słone łąki, pastwiska i szuwary towarzyszą pokładom soli kamiennej, a w ich pokroju wyraźnie odznacza się świbka morska. Wyjątkowo ciekawe są też śródlądowe błotniste solniska z solirodem obecne w miejscach wydobywania i przetwórstwa soli oraz wycieków solanki.

↗ Łąka selernicowa w okolicach Sandomierza nad Wisłą

← Czosnek kątownaty na łące selernicowej w dolinie Nidy

ZAŁEWOWE ŁĄKI SELERNICOWE I SŁONOROŚLA (warianty 1.2 i 2.2)

Rodzaj użytkowania: kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 1 lub 2 pokosy w roku
Termin koszenia	→ 15 czerwca – 30 września
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5–20% powierzchni działki rolnej dla działek do 1 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ jeden pokos i wypas po pokosie nie później niż 15 października, przy obsadzie do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU PASTWISKOWYM:

Termin wypasu	→ 1 maja – 15 października
Wypas – obsada/obciążenie	→ obsada od 0,3 DJP/ha do 1 DJP/ha i obciążenie do 10 DJP/ha
Możliwość wypasu całorocznego koników polskich i koni huculskich	→ dopuszczalne przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha
Termin wykaszania niedojadów	→ 15 lipca – 31 października

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU:

Zakaz nawożenia, w tym wapnowania.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1452

Centuria nadbrzeżna – gatunek słonoroślowy, selernica żytkowana i fiołek mokradłowy rosną na zmiennowilgotnych i załewowych łąkach →

MURAWY

(warianty 1.3 i 2.3)

Wariant ten obejmuje siedliska o charakterze muraw lub wrzosowisk, a także zarośla jałowca pospolitego rozwijające się na nich. Są to zbiorowiska ciepłolubne, występują w miejscach suchych, dobrze nasłonecznionych, często na stromych zboczach. To jedne z najrzadszych i jednocześnie najbogatszych gatunkowo zbiorowisk roślinnych Polski o szczególnym znaczeniu dla zachowania bioróżnorodności. Ich utrzymanie zależy w dużej mierze od ekstensywnej gospodarki pasterskiej. Niestety brak użytkowania, a w szczególności wypasu, powoduje stosunkowo szybkie przeżyźnienie gleby oraz zarastanie muraw krzewami.

Murawy cechuje trawiasta, wyraźnie kępkowa budowa oraz bogaty i zróżnicowany skład gatunkowy. Wyróżniamy kilka rodzajów muraw, m. in. napiaskowe, kserotermiczne (zwykle na podłożu bogatym w węglan wapnia) oraz bliźniczkowe (budowane głównie przez bliźniczkę psią trawkę). Z kolei wrzosowiska są łatwo rozpoznawalne dzięki dominacji wrzosu zwyczajnego.

↖ Murawa kserotermiczna na Lubelszczyźnie

← Wypas owiec i kóz na murawie w Zawarży (Wyżyna Małopolska)

MURAWY (warianty 1.3 i 2.3)

Rodzaj użytkowania: pastwiskowe, a w uzasadnionych przypadkach kośne lub kośno-pastwiskowe

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 1 pokos w roku, a w uzasadnionych przypadkach co 2 lata
Termin koszenia	→ 1 sierpnia – 31 października
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5–20% powierzchni działki rolnej, a dla działek do 0,5 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ wypas od 1 maja do 15 października, przy obsadzie do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU PASTWISKOWYM:

Termin wypasu	→ 1 maja – 15 października
Wypas – obsada/obciążenie	→ obsada od 0,3 DJP/ha do 1 DJP/ha i obciążenie do 10 DJP/ha
Termin wykaszania niedojadów	→ 1 sierpnia – 31 października (raz w roku lub raz na 2 lata)

[!] Brak możliwości wypasu całorocznego koników polskich i koni huculskich.

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU:

Zakaz nawożenia, w tym wapnowania.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1612

Bliźniczka psia trawka – główny składnik →
bliźniczysk, pszeniec różowy – gatunek częsty na
suchych murawach oraz szatwia łąkowa – rośnie
w murawach na glebach nawapiennych

PÓŁNATURALNE ŁĄKI WILGOTNE

(warianty 1.4 i 2.4)

Wilgotne łąki kaczeńcowe to dość wydajne użytki zielone, choć raczej nisko cenione ze względu na spory udział roślin mało przydatnych paszowo. Występują w miejscach silnie uwilgotnionych, zasilanych przeważnie wodami stagnującymi, a także w pobliżu obszarów objętych zalewami rzecznyymi lub wypływami wód gruntowych. Są rozpowszechnione w całej Polsce, jednak osuszanie terenów mokrych oraz zaniechanie tradycyjnego użytkowania łąk, opartego na ekstensywnym koszeniu i ograniczonym nawożeniu, powoduje ich ustępowanie z krajobrazu rolniczego.

Łąki wilgotne charakteryzuje duży udział okazałych bylin i ziółorośli, a obok traw, częste są turzycy i sity. Najbardziej typowe i łatwo rozpoznawalne są łąki ostrożeńiowe (dominuje w nich ostrożeń warzywny i/lub ostrożeń łąkowy).

- ↖ Łąka wilgotna obszaru wyżyn z ostrożeńiem łąkowym
- ← Łąka wilgotna na Kielecczyźnie z kwitnącym rdemstem węzownikiem

PÓŁNATURALNE ŁĄKI WILGOTNE (warianty 1.4 i 2.4)

Rodzaj użytkowania: kośne, a w uzasadnionych przypadkach kośno-pastwiskowe; brak możliwości użytkowania wyłącznie pastwiskowego

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 1 lub 2 pokosy w roku
Termin koszenia	→ 15 czerwca – 30 września
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5-20% powierzchni działki rolnej, a dla działek do 1 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ jeden pokos i wypas po pokosie od 15 lipca do 15 października przy obsadzie do 0,5 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU: Dopuszczalne jest nawożenie azotem do 60 kg N/ha/rok. Zakaz wapnowania.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1115

Firletka poszarpana, rdest wężownik i kuklik zwisty →
– gatunki częste na łąkach wilgotnych

PÓŁNATURALNE ŁĄKI ŚWIEŻE

(warianty 1.5 i 2.5)

Łąki świeże to antropogeniczne zbiorowiska użytków zielonych, najlepszych pod względem gospodarczym. Wykształcają się na żyznych, niezabagnionych glebach brunatnych lub madach. Występują niemal na całym obszarze naszego kraju, lecz te tradycyjnie ekstensywnie użytkowane i objęte wariantem nie są częste, gdyż przekształca się je w intensywne użytki i grunty orne lub ogranicza ich użytkowanie. Brak koszenia sprzyja zarastaniu łąk oraz odkładaniu się obumarłych szczątków roślin, co prowadzi do zubożenia składu gatunkowego. Z kolei pozostawianie skoszonego siana powoduje ekspansję wysokich bylin i eutrofizację siedliska.

Zbiorowiska łąk świeżych cechuje dominujący udział wysokich i średnich miękkolistnych traw (np. rajgrasu wyniosłego, kupkówki pospolitej, konietlicy łąkowej) oraz wielowarstwowa roślinność, niezwykle barwna, zwłaszcza w połowie czerwca, gdy kwitnie większość gatunków roślin (np. bodziszek łąkowy, dzwonek rozpierzchły, firletka poszarpana, jastrun właściwy, koniczyna łąkowa i jaskier ostry).

↖ Górskie łąki świeże w Beskidzie Wyspowym

↖ Górskie łąki świeże w Beskidzie Niskim. Obficie występuje tu dzwonek rozpierzchły

PÓŁNATURALNE ŁĄKI ŚWIEŻE (warianty 1.5 i 2.5)

Rodzaj użytkowania: kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 1 lub 2 pokosy w roku
Termin koszenia	→ 15 czerwca – 30 września
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5–20% powierzchni działki rolnej, a dla działek do 1 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ jeden pokos i wypas po pokosie nie później niż 15 października, przy obsadzie do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU PASTWISKOWYM:

Termin wypasu	→ 1 maja – 15 października
Wypas – obsada/obciążenie	→ obsada od 0,3 DJP/ha do 1,0 DJP/ha i obciążenie do 10 DJP/ha
Możliwość wypasu całorocznego koników polskich i koni huculskich	→ dopuszczalne przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha
Termin wykaszania niedojadów	→ 15 lipca – 31 października

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU: Dopuszczalne jest nawożenie azotem do 60 kg N/ha/rok, a w uzasadnionych przypadkach także wapnowanie po wykonaniu analiz.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1497

Jastrun właściwy, kozibród łąkowy – rosną na suchszych łąkach →

TORFOWISKA

(warianty 1.6 i 2.6)

Warianty obejmują kilka typów torfowisk, a także wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym. Siedliska te wykształcają się na terenach podmokłych, w obniżeniach terenu lub w obrębie dolin rzecznych. Zasilane są one wodami opadowymi i gruntowymi. Istotną ich cechą jest też podłoże trwale wysoko uwilgotnione, często o odczynie kwaśnym. Torfowiska zajmują niewielki procent powierzchni naszego kraju i zdecydowana większość z nich występuje na północy Polski (w rejonach pojezierzy), a także w dolinach dużych rzek oraz wysoko w górach. Największym zagrożeniem dla tych siedlisk jest ich osuszanie poprzez systemy melioracyjne w celu wydobycia torfu i pozyskania nowych terenów rolniczych. Brak użytkowania, w tym zaniechanie ekstensywnego koszenia runi, również szkodzi torfowiskom, gdyż powoduje ich stopniowe zarastanie.

Roślinność torfowisk wyróżnia się obecnością obfitej i zwartej warstwy mchów (w tym torfowców) oraz luźnej warstwy zielnej z udziałem turzyc, wętnianek i krzewinek borówki bagiennej czy żurawiny błotnej. Jednym z najciekawszych elementów flory jest tu owadożerna rosiczka.

[1] Na części torfowisk realizowane są wyłącznie wymogi kluczowe (podwarianty 1.6.1 i 2.6.1), a na innych wymogi kluczowe i uzupełniające (podwarianty 1.6.2 i 2.6.2). O konieczności zastosowania wymogu decyduje ekspert przyrodniczy.

↖ Torfowisko na skraju Wyżyny Małopolskiej (Wzgórza Radomszczańskie)

← Fragment torfowiska z bobrkiem trójlistkowym i siedmiopalcznikiem błotnym

TORFOWISKA (warianty 1.6 i 2.6)

Rodzaj użytkowania: kośne; brak możliwości użytkowania kośno-pastwiskowego lub wyłącznie pastwiskowego

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ wycięcie zarośli i podrostu drzew w pierwszym roku od 15 sierpnia do 15 lutego kolejnego roku oraz koszenie powierzchni, na której występują odrośla drzew i krzewów, lub usuwanie odrośli tych drzew i krzewów co roku lub raz na 2 lata, od 15 sierpnia do 15 lutego kolejnego roku; dopuszcza się pokos rzadziej niż raz na 2 lata w uzasadnionych przypadkach
Termin koszenia	→ 15 sierpnia – 15 lutego kolejnego roku

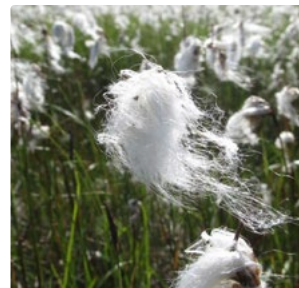
WYMOGI SZCZEGÓŁOWE PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM – WYMOGI UZUPEŁNIAJĄCE:

Częstotliwość koszenia	→ 1, 2 lub 3 razy w ciągu 5 lat, jednak nie częściej niż co 2 lata, a w przypadku torfowisk z roślinnością ekspansywną (głównie trzciną) dopuszcza się koszenie coroczne
Termin koszenia	→ 15 sierpnia – 15 lutego kolejnego roku
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ do 20% powierzchni działki rolnej

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTÓW: Zakaz wydobywania torfu, zalesiania, nawożenia i wapnowania, wykorzystywania sprzętu mechanicznego powodującego naruszenie wierzchniej warstwy gleby oraz pozostawiania rozdrobnionej biomasy. Usuwanie odpadów pochodzenia antropogenicznego.

STAWKA PŁATNOŚCI DLA PODWARIANTÓW 1.6.1 i 2.6.1 [zł/ha]: 912

STAWKA PŁATNOŚCI DLA PODWARIANTÓW 1.6.2 i 2.6.2 [zł/ha]: 1536

Łan wetniani wąskolistnej i siedmiopalecznik błotny – gatunek dość częsty na torfowiskach →

Siedliska lęgowe określonych gatunków ptaków

W przypadku siedlisk ptasich wyróżniono po cztery warianty w ramach Interwencji 8.1. i 8.2. Można je wdrażać na łąkach i pastwiskach, na których występują rzadko spotykane gatunki ptaków: rycyk, kszczyk, krwa-wodziób, czajka, dubelt, kulik wielki, wodniczka oraz derkacz. Są to ptaki w różnym stopniu zagrożone wyginięciem, głównie wskutek zaniku sied-

lisk lęgowych, dlatego w Polsce objęte są ścisłą ochroną gatunkową i znajdują się na „Czerwonej liście ptaków Polski”. By umożliwić tym ptakom łąkowym wyprowadzenie lęgów, stosuje się tu oprócz wymogów przekrojowych, także szczegółowe, np. opóźniony pierwszy pokos, ograniczenia nawożenia, liczby pokosów czy intensywności wypasu.

SIEDLISKA LĘGOWE
RZADKICH GATUNKÓW
PTAKÓW SIEWKOWYCH

SIEDLISKA LĘGOWE
DUBELTA I KULIKA
WIELKIEGO

SIEDLISKA LĘGOWE
WODNICZKI

SIEDLISKA LĘGOWE
DERKACZA

OCHRONA SIEDLISK LĘGOWYCH RZADKICH GATUNKÓW PTAKÓW SIEWKOWYCH (rycyk, kszyk, krwawodziób i czajka)

(warianty 1.7 i 2.7)

Rycyk, kszyk i krwawodziób to średniej wielkości ptaki z rodziny beka-sowatych. Wyróżnia je długi i prosty dziób oraz stosunkowo długie nogi. Z kolei czajka należy do rodziny siewczkowatych i jest to ptak wielkości gołębia, ale ma znacznie dłuższe nogi, a na głowie charakterystyczny czub. Wszystkie te gatunki zamieszkują głównie otwarte, podmokłe te-reny: wilgotne łąki kośne, bagna, torfowiska, a nawet pastwiska z niską obsadą bydła.

Największym zagrożeniem dla tych ptaków jest zanik siedlisk, będący efektem osuszania terenów podmokłych oraz zarzucania koszenia łąk, co powoduje ich zarastanie przez wysoką roślinność. Ważnym czynni-kiem jest też zaniechanie wypasu bydła na zachowanych jeszcze płatach pastwisk, szczególnie w dolinach rzek. Ochrona terenów podmokłych korzystnie wpływa na liczebność rycyka, kszyka, krwawodzioba i czajki, niebagatelne znaczenie mają tu programy rolnośrodowiskowe. W ramach wariantu ochrony siedlisk życia i gniazdowania omawianych gatunków, można otrzymać dofinansowanie do użytków rolnych będących ich lęgo-wiskami, pod warunkiem przestrzegania określonych wymogów.

↖ Kszyk

← Krwawodziób

OCHRONA SIEDLISK LĘGOWYCH RZADKICH GATUNKÓW PTAKÓW SIEWKOWYCH (warianty 1.7 i 2.7)

Rodzaj użytkowania: kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 2 pokosy w ciągu roku, dopuszcza się 1 pokos w roku w przypadku siedlisk o podłożu torfowym lub gdy są w użytkowaniu kośno-pastwiskowym
Termin koszenia	→ 2 pokosy w roku: 15 czerwca – 10 lipca (1), 15 sierpnia – 31 października (2); 1 pokos w roku: 15 czerwca – 31 października, ale w przypadku użytkowania kośno-pastwiskowego: 15 czerwca – 15 lipca
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5–10% powierzchni działki rolnej, a dla działek rolnych do 1 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ wypas po pokosie nie później niż 31 października przy obsadzie od 0,3 DJP/ha do 2 DJP/ha lub od 0,2 DJP/ha do 1 DJP/ha w przypadku siedlisk o podłożu torfowym i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI SZCZEGÓŁOWE PRZY UŻYTKOWANIU PASTWISKOWYM:

Termin wypasu	→ 10 maja – 30 listopada (obszary poniżej 300 m n.p.m.) 20 maja – 30 września (obszary powyżej 300 m n.p.m.)
Wypas – obsada/obciążenie	→ w okresie do 20 lipca przy obsadzie od 0,2 DJP/ha do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha, a po 20 lipca przy obsadzie do 2 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha
Możliwość wypasu całorocznego koników polskich i koni huculskich	→ dopuszczalne: w okresie od 10 maja do 20 lipca wypas przy obsadzie zwierząt od 0,2 DJP/ha do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha, a po 20 lipca przy obsadzie zwierząt do 2 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha
Termin wykaszania niedojadów	→ 1 sierpnia – 15 listopada (nie rzadziej niż raz na 2 lata)

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU: Zakaz wałowania, włókania i stosowania gnojowicy od 1 marca do 1 sierpnia oraz stosowania innych zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych od 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu lub do 15 czerwca w przypadku użytkowania pastwiskowego. Dopuszczalne jest nawożenie azotem do 60 kg N/ha/rok (przy użytkowaniu kośnym) i wapnowanie. W pierwszym roku realizacji zobowiązania, w sytuacji odtwarzania zdegradowanych siedlisk dopuszczono:

- przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym
 - wykonanie 3 pokosów w roku od 15 czerwca do 30 listopada, bez obowiązku pozostawienia nieskoszonej powierzchni działki,
- przy użytkowaniu pastwiskowym – zwiększenie obsady zwierząt do 3 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP ha.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1055

↖ Rycyk
 ← Czajka

OCHRONA SIEDLISK LĘGOWYCH DUBELTA I KULIKA WIELKIEGO

(warianty 1.8 i 2.8)

Dubelt oraz kulik wielki to również przedstawiciele rodziny bekasowatych, przy czym kulik jest znacznie większy od pozostałych wymienionych tu gatunków i ma charakterystycznie wygięty w dół, łukowaty dziób. Ptaki te w Polsce gniazdują na rozległych, ekstensywnie użytkowanych łąkach i pastwiskach położonych na terenach zalewowych w dolinach rzecznych, dodatkowo dubelt preferuje także torfowiska niskie.

Głównym zagrożeniem dla populacji lęgowych dubelta i kulika wielkiego jest utrata lub fragmentacja siedlisk lęgowych w wyniku ich przesuszenia (spowodowanego regulacją i pogłębianiem koryt rzecznych oraz pracami melioracyjnymi), ale też intensyfikacji rolnictwa lub przeciwnie, zaniechania użytkowania rolniczego, czego efektem jest zarastanie tych miejsc. By przeciwdziałać tym negatywnym praktykom i zachować populacje omawianych gatunków, w ramach Interwencji 8.1. i 8.2., można podjąć się realizacji wariantu obejmującego ochronę siedlisk, gdzie ptaki te gniazdują.

↖ Dubelt

← Kulik wielki

OCHRONA SIEDLISK ŁĘGOWYCH DUBELTA I KULIKA WIELKIEGO (warianty 1.8 i 2.8)

Rodzaj użytkowania: kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 2 pokosy w ciągu roku, dopuszcza się 1 pokos w roku w przypadku siedlisk o podłożu torfowym lub gdy są w użytkowaniu kośno-pastwiskowym
Termin koszenia	→ dla kulika wielkiego w przypadku 2 pokosów: 1 lipca – 31 lipca (1) i 15 sierpnia – 31 października (2), a gdy 1 pokos: 1 lipca – 31 października → dla dubelta w przypadku 2 pokosów: 10 lipca – 31 lipca (1), 15 sierpnia – 31 października (2), a gdy 1 pokos: 10 lipca – 31 października
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5–10% powierzchni działki rolnej, a dla działek rolnych do 1 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej. W przypadku ostoi dubelta w odniesieniu do siedlisk o podłożu torfowym dopuszcza się pozostawianie 50% działki rolnej nieskoszonej lub koszenie całej powierzchni działki rolnej co 2 lata
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ wypas po pokosie nie później niż 31 października przy obsadzie od 0,3 DJP/ha do 2 DJP/ha lub od 0,2 DJP/ha do 1 DJP/ha w przypadku siedlisk o podłożu torfowym i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI SZCZEGÓŁOWE PRZY UŻYTKOWANIU PASTWISKOWYM:

Termin wypasu	→ 30 maja – 30 listopada
Wypas – obsada/obciążenie	→ w okresie do 20 lipca przy obsadzie od 0,2 DJP/ha do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha, a po 20 lipca przy obsadzie do 2 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha
Możliwość wypasu całorocznego koników polskich i koni huculskich	→ dopuszczalne dla kulika wielkiego: w okresie od 10 kwietnia do 20 lipca wypas przy obsadzie zwierząt od 0,2 DJP/ha do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha, a po 20 lipca przy obsadzie zwierząt do 2 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha
Termin wykaszania niedojadów	→ 1 sierpnia – 15 listopada (nie rzadziej niż raz na 2 lata)

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU: Zakaz wałowania, włókowania i stosowania gnojowicy od 1 marca do 1 sierpnia oraz stosowania innych zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych od 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu lub do 10 lipca w przypadku użytkowania pastwiskowego. Dopuszczalne jest nawożenie azotem do 60 kg N/ha/rok (przy użytkowaniu kośnym) i wapnowanie. W pierwszym roku realizacji zobowiązania, w sytuacji odtwarzania zdegradowanych siedlisk dopuszczono:

- przy użytkowaniu kośnym i kośno-pastwiskowym – wykonanie 3 pokosów w roku od 10 lipca do 31 października, bez obowiązku pozostawienia nieskoszonych powierzchni działki,
- przy użytkowaniu pastwiskowym – zwiększenie obsady zwierząt do 3 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1347

Wilgotne siedliska lęgowe ptaków ↓

OCHRONA SIEDLISK LĘGOWYCH WODNICZKI

(warianty 1.9 i 2.9)

Wodniczka jest niewielkim ptakiem wróblowym z rodziny trzcińiaków. Zamieszkuje podmokłe tereny rozległych łąk torfowych porośniętych turzycą z nielicznymi krzewami oraz torfowiska niskie. Głównym powodem stopniowego zanikania populacji tego ptaka jest utrata siedlisk w jakich bytuje. Część torfowisk jest osuszana w celu wydobycia torfu i dla nowych terenów rolniczych, inne przestają być użytkowane i zarastają krzewami oraz drzewami, lub odwrotnie – rolnictwo bywa na nich zintensyfikowane, a zbyt częste lub za wczesne koszenie i wzmożony wypas powoduje niszczenie gniazd wodniczki oraz jej płoszenie.

By zapobiec dalszej regresji tego gatunku należy ochronić jego siedliska lęgowe poprzez wprowadzenie i utrzymanie tradycyjnych form ekstensywnego ich użytkowania. I taki jest cel omawianego wariantu. Dofinansowanie obejmuje użytki koszone, będące siedliskiem wodniczki.

← Wodniczki

OCHRONA SIEDLISK LĘGOWYCH WODNICZKI (warianty 1.9 i 2.9)

Rodzaj użytkowania: kośne i kośno-pastwiskowe; brak możliwości użytkowania wyłącznie pastwiskowego

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 1 pokos w roku lub koszenie całej powierzchni działki rolnej co 2 lata
Termin koszenia	→ 15 sierpnia – 15 lutego kolejnego roku
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ w przypadku corocznego koszenia – 15–85% powierzchni działki rolnej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ wypas od 15 maja do 31 października, przy czym w okresie od 15 maja do 31 lipca przy obsadzie do 0,5 DJP/ha oraz obciążeniu do 10 DJP/ha, a w okresie od 1 sierpnia do dnia 31 października przy obsadzie do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU: Zakaz nawożenia i wapnowania oraz stosowania jakichkolwiek zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych od 1 marca do terminu pierwszego pokosu.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1555

Siedlisko lęgowe wodniczki ↓

OCHRONA SIEDLISK LĘGOWYCH DERKACZA

(warianty 1.10 i 2.10)

Derkacz, choć może być pomyłony z kuropatwą, to jednak jest od niej znacznie mniejszy i smuklejszy. Siedliskiem jego życia są głównie turzycowiska oraz łąki podmokłe, ekstensywnie użytkowane występujące w dolinach rzecznych czy w okolicach bagien. Gatunek ten wymaga ochrony czynnej, gdyż dogodne dla niego siedliska stopniowo zanikają na skutek różnych przekształceń – doliny rzeczne i bagna są osuszane oraz zabudowywane, a mechanizacja i intensyfikacja gospodarki rolnej, w tym zbyt wczesne koszenie łąk, przyczyniają się do niszczenia umiejscowionych na ziemi gniazd derkacza.

Skuteczną formą ochrony tego ptaka, obok uregulowania stosunków hydrologicznych na obszarach jego występowania, jest opóźnienie koszenia części łąk wraz z corocznym, naprzemiennym wyłączaniem wybranych ich fragmentów z użytkowania. Takie jest także założenie wymogów szczegółowych wariantu ochrony siedlisk lęgowych derkacza w ramach Interwencji 8.1. i 8.2. na użytkach koszonych, za których wdrożenie w swoim gospodarstwie rolnym można uzyskać dofinansowanie.

← Derkacz

OCHRONA SIEDLISK ŁĘGOWYCH DERKACZA (warianty 1.10 i 2.10)

Rodzaj użytkowania: kośne i kośno-pastwiskowe; brak możliwości użytkowania wyłącznie pastwiskowego

WYMOGI PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 1 pokos w roku
Termin koszenia	→ 1 sierpnia – 31 października
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5–10% powierzchni działki rolnej, a dla działek rolnych do 1 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ wypas po pokosie nie później niż do 31 października, przy obsadzie do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU: Zakaz wałowania, włókania i stosowania gnojowicy od 1 marca do 1 września oraz stosowania innych zabiegów agrotechnicznych i pielęgnacyjnych od 1 kwietnia do terminu pierwszego pokosu. Dopuszczalne jest wapnowanie i nawożenie azotem (do 60 kg N/ha/rok) w przypadku użytkowania kośnego. W pierwszym roku realizacji zobowiązania, w sytuacji odtwarzania zdegradowanych siedlisk dopuszcza się wykonanie dwóch pokosów w roku w terminie od 1 sierpnia do 31 października, bez obowiązku pozostawiania nieskoszonej części działki.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 1055

Siedlisko życia derkacza ↓

Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000 (Interwencja 8.3.)

Jaki jest cel Interwencji 8.3.?

Celem interwencji jest ekstensywne użytkowanie rolnicze na trwałych użytkach zielonych położonych na obszarach Natura 2000, aby zapobiec zanikaniu łąk i pastwisk bądź przeciwdziałać intensyfikacji rolnictwa, a tym samym zapewnić dogodne warunki bytowania dla wielu cennych siedlisk i gatunków, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej.

Gdzie można zastosować to wsparcie?

Wsparcie w ramach interwencji dotyczy użytków rolnych (trwałe użytki zielone – TUZ). Pomoc przysługuje do powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha, przy czym interwencję będzie można realizować jedynie na TUZ położonych na obszarach Natura 2000, na których nie występują przedmioty ochrony wspierane w Interwencji 8.1. ukierunkowanej na poszczególne siedliska/gatunki ptaków.

Kto może otrzymać wsparcie?

Beneficjentem płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych w ramach interwencji jest rolnik, który posiada gospodarstwo rolne, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha, zlokalizowane w obszarze należącym do sieci Natura 2000.

Jakie można otrzymać wsparcie?

Wsparciem finansowym jest płatność roczna w formie zryczałtowanej – według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawanej do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem.

Jakie są wymogi w ramach interwencji?

Podobnie jak w przypadku Interwencji 8.1. i 8.2., w ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności: stosowanie odpowiedniej liczby pokosów, ekstensywny wypas zwierząt, dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

Zobowiązania podejmowane są przez beneficjentów na okres 5 lat.
W przypadku tej interwencji nie jest wymagany udział eksperta przyrodniczego.

Wymogi przekrojowe dla wszystkich typów użytkowania

- 1) obowiązek posiadania planu działalności rolnośrodowiskowej,
- 2) zakaz wałowania, stosowania komunalnych osadów ściekowych, stosowania podsiewu oraz mechanicznego niszczenia struktury gleby, w tym bronowania i przeorywania,
- 3) zakaz włókowania w okresie od:
 - 1 kwietnia do 1 września na obszarach nizinnych (poniżej 300 m n.p.m.),
 - 15 kwietnia do 1 września na obszarach wyżynnych i górskich (powyżej 300 m n.p.m.),

Ekstensywnie użytkowane łąki →

- 4) zakaz stosowania środków ochrony roślin, z wyjątkiem selektywnego i miejscowego niszczenia niepożądanych gatunków roślin (w szczególności – inwazyjnych) z zastosowaniem odpowiedniego sprzętu (np. mazaczy herbicydowych),
- 5) w przypadku użytkowania kośnego, kośno-pastwiskowego lub pastwiskowego (dotyczy niedojadów): zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi, powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do 1 marca kolejnego roku,
- 6) zakaz tworzenia nowych, rozbudowy, przebudowy i odtwarzania istniejących urządzeń melioracji wodnych, z wyjątkiem przypadków dotyczących dostosowania tych urządzeń do potrzeb związanych z poprawą warunków siedliskowych gatunków lub siedlisk, jeżeli takie działania zostaną dopuszczone przez doradcę rolnośrodowiskowego,
- 7) zakaz składowania biomasy wśród kęp drzew i zarośli, w rowach, jarach i innych obniżeniach terenu,
- 8) dopuszczalne jest ograniczone nawożenie do 60 kg N/ha/rok.

EKSTENSYWNE UŻYTKOWANIE ŁĄK I PASTWISK NA OBSZARACH NATURA 2000 (Interwencja 8.3.)

Rodzaj użytkowania: kośne, kośno-pastwiskowe, pastwiskowe

WYMOGI SZCZEGÓŁOWE PRZY UŻYTKOWANIU KOŚNYM I KOŚNO-PASTWISKOWYM:

Częstotliwość koszenia	→ 1 lub 2 pokosy w roku
Termin koszenia	→ 15 czerwca – 30 września
Pozostawienie powierzchni nieskoszonych	→ 5-20% powierzchni działki rolnej, a dla działek do 1 ha możliwa rezygnacja z powierzchni nieskoszonej
Użytkowanie kośno-pastwiskowe – termin wypasu, obsada i obciążenie	→ jeden pokos i wypas po pokosie nie później niż 31 października, przy obsadzie do 1,5 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha

WYMOGI SZCZEGÓŁOWE PRZY UŻYTKOWANIU PASTWISKOWYM:

Termin wypasu	→ 1 maja – 31 października (obszary do 300 m n.p.m.) → 20 maja – 1 października (obszary powyżej 300 m n.p.m.)
Wypas – obsada/obciążenie	→ obsada od 0,3 DJP/ha do 1,5 DJP/ha i obciążenie do 10 DJP/ha
Możliwość wypasu całorocznego koników polskich i koni huculskich	→ dopuszczalne przy obsadzie zwierząt do 1 DJP/ha i obciążeniu do 10 DJP/ha
Termin wykaszania niedojadów	→ w terminie do 15 listopada

WYMOGI SPECYFICZNE DLA WARIANTU: Brak.

STAWKA PŁATNOŚCI [zł/ha]: 836

Czy na moich gruntach jest cenne siedlisko przyrodnicze lub siedlisko lęgowe ptaków kwalifikujących do wariantu?

Identyfikacja poszczególnych siedlisk przyrodniczych czy zagrożonych gatunków ptaków wymaga specjalistycznej wiedzy. W przypadku identyfikacji siedlisk przyrodniczych, pomocą mogą być przewodniki po siedliskach przyrodniczych zamieszczone na stronach **Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi MRiRW** (<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/bioroznorodnosc>) oraz **Centrum Doradztwa Rolniczego CDR w Brwinowie** (<https://www.cdr.gov.pl/transer-wiedzy/broszury-publicacje/3447>), a także poradniki metodyczne dla siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt, które można znaleźć na stronie **Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska GIOŚ** (<https://siedliska.gios.gov.pl/pl/publikacje/przewodniki-metodyczne>).

Pomocy w rozpoznaniu obecności siedliska udzielają także m. in. **doradcy rolnośrodowiskowi**. Są to wyspecjalizowani pracownicy ośrodków doradztwa rolniczego i izb rolniczych oraz doradcy prywatni, którzy posiadają uprawnienia do doradzania rolnikom.

Natomiast potwierdzenia występowania w gospodarstwie cennych siedlisk i zagrożonych gatunków ptaków dokonuje uprawniony **ekspert przyrodniczy** (botanik lub ornitolog), który następnie sporządza dokumentację (tzw. **ekspertyzę przyrodniczą**, o ile jest wymagana), umożliwiającą rolnikowi lub zarządcy uzyskanie płatności w ramach wariantów siedliskowych lub ptasich.

Dokumentacji przyrodniczej nie sporządza się:

- 1) w przypadku Interwencji 1. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000:
 - jeżeli działka znajduje się w granicach warstw cyfrowych opracowanych przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska (GDOŚ) dotyczących przedmiotów ochrony (danego siedliska lub gatunku ptaka) objętych wsparciem lub w granicach warstw cyfrowych opracowanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ) (<http://monitoringptakow.gios.gov.pl/PM-GIS/>) dotyczących wodniczki i dubelta.
- 2) w przypadku Interwencji 2. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000:
 - jeżeli występowanie dubelta lub wodniczki na danej powierzchni wynika z warstw cyfrowych GIOŚ,
 - w sytuacji, gdy bezpośrednio przed podjęciem zobowiązania w ramach danego wariantu „siedliskowego” beneficjent zakończył realizację zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego w ramach Pakietu 5. PROW 2014–2020 w zakresie tożsamesego siedliska przyrodniczego.

Warstwy cyfrowe GDOŚ i GIOŚ są widoczne z poziomu aplikacji eWniosekPlus.

Lokalizacje obszarów Natura 2000 można sprawdzić na stronach:

<http://geoserwis.gdos.gov.pl> lub <http://obszary.natura2000.pl>.

Lista doradców rolnośrodowiskowych i ekspertów przyrodniczych

znajduje się na stronie internetowej **CDR** (<https://doradca.cdr.gov.pl>).

Dokładne zasady kwalifikacji działek i sporządzania dokumentacji określa metodyka sporządzania dokumentacji przyrodniczej siedliskowej i ornitologicznej, udostępniana przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa ARiMR.

Wzory obowiązujących dokumentów, m.in. wniosku o płatność, planu działalności rolnośrodowiskowej, dokumentacji przyrodniczej (siedliskowej i ornitologicznej) są zamieszczone na stronach internetowych **MRiRW** (<https://www.gov.pl/web/rolnictwo>) i **ARiMR** (<http://www.arimr.gov.pl>).

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

INSTYTUT
TECHNOLOGICZNO-PRZYRODNICZY
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY